



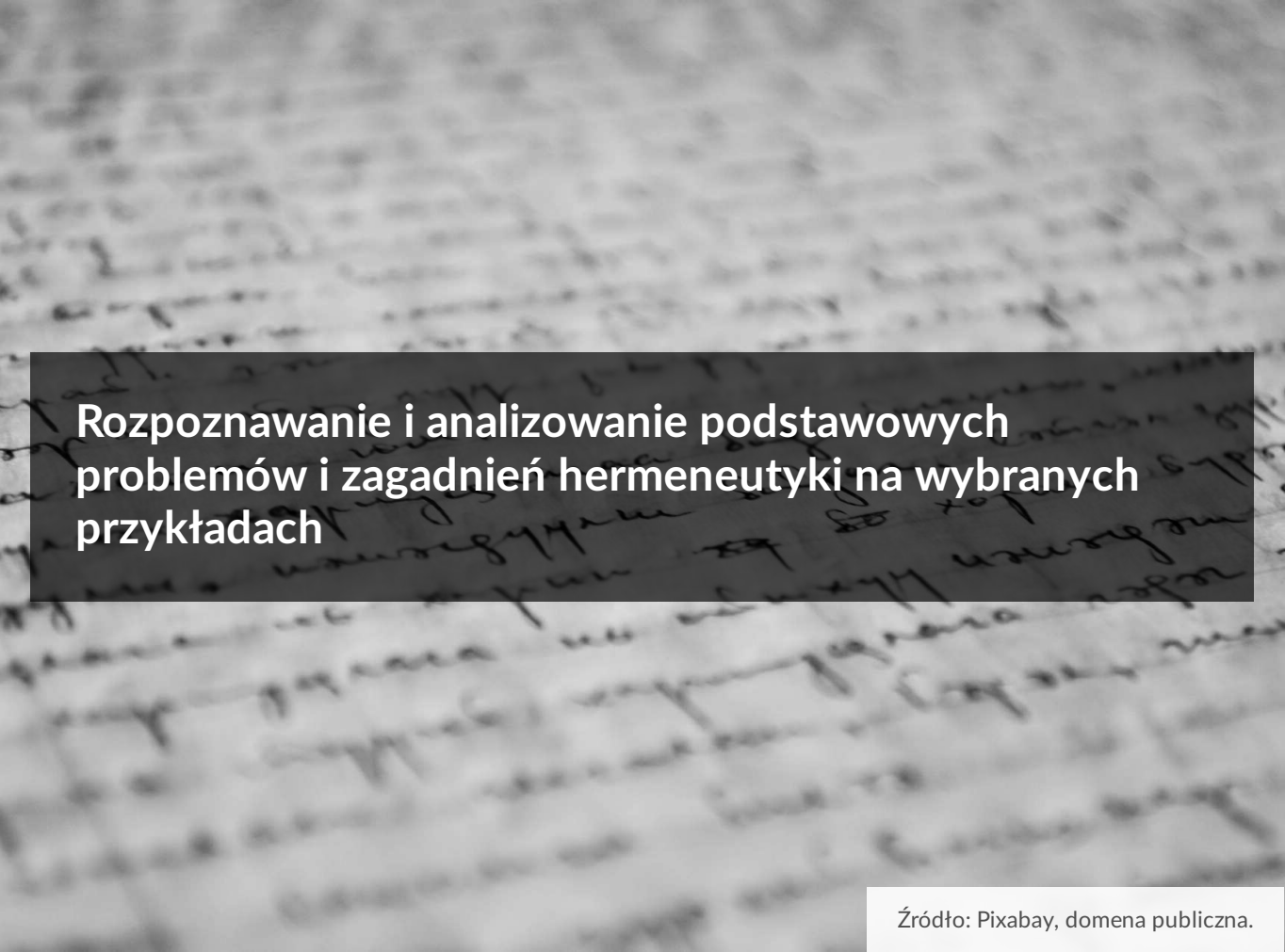
Rozpoznawanie i analizowanie podstawowych problemów i zagadnień hermeneutyki na wybranych przykładach

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Hans-Georg Gadamer, *Tekst i interpretacja*, [w:] *Teorie literatury XX wieku. Antologia*, red. A. Burzyńska, M. P. Markowski, tłum. P. Dehnel, Kraków 2006.
 - Hans-Georg Gadamer, *Tekst i interpretacja*, [w:] Anna Burzyńska, *Teorie literatury XX wieku. Antologia*, red. M. P. Markowski, tłum. P. Dehnel, Kraków 2006.
 - Hans-Georg Gadamer, „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1977, nr 4/34.

- Hans-Georg Gadamer, „Semantyka i hermeneutyka” 1977, nr 4/34.



Rozpoznawanie i analizowanie podstawowych problemów i zagadnień hermeneutyki na wybranych przykładach

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Hermeneutyka oznaczała w starożytności sztukę objaśniania, które w szczególności dotyczyło świętych tekstów. Współczesna filozofia hermeneutyczna łączy w swojej problematyce zagadnienia egzystencji człowieka w świecie, jego rozumienia i interpretacji. W tej lekcji zobaczysz, w jaki sposób problemy te przedstawione są w tekstach czołowego przedstawiciela hermeneutyki – niemieckiego filozofa Hansa-Georga Gadamera.

Twoje cele

- Przeanalizujesz fragmenty tekstów Hansa-Georga Gadamera – czołowego przedstawiciela współczesnej hermeneutyki.
- Zrekonstruujesz na podstawie tekstów źródłowych znaczenie podstawowych kategorii hermeneutycznych: rozumienia, koła hermeneutycznego oraz przesądów.
- Wskażesz podstawowe problemy hermeneutyki w tekstach źródłowych.

Przeczytaj

Rozumienie

Podstawową kategorią filozofii **hermeneutycznej** jest rozumienie. Według Wilhelma Diltheya (1833–1938) rozumienie jest metodą uchwytowania sensu przejawów życia duchowego człowieka. W hermeneutyce Martina Heideggera (1889–1976) rozumienie stanowi podstawowy wymiar istnienia człowieka. U Hansa-Georga Gadamera (1900–2002) modelem rozumienia jest **rozmowa** – oznacza ono porozumienie prowadzących ze sobą dialog ludzi. Rozumienie możliwe jest dzięki **językowi** oraz dziejowości. Ta ostatnia kategoria oznacza, że rozumienie nie rozpoczyna się nigdy od zera, nie ma swojego punktu początkowego, lecz zawsze wyrasta z jakiejś tradycji. A zatem rozumienie zawsze okazuje się uwarunkowane przez kontekst historyczny i kulturowy, w którym jest zanurzone.



Dziecko, które nie umie mówić, nie wie, czego chce. Dopiero, gdy pozna słowo, określające przedmiot, o który mu chodzi, rozumie sens swojego pragnienia. W hermeneutyce Heideggera i Gadamera człowiek nie używa języka jak narzędzia, lecz istnieje w języku. Tylko dlatego, że język wyprzedza i ogarnia naszą egzystencję, rozumiemy świat, w którym żyjemy.

Źródło: Needpix, domena publiczna.

Hans-Georg Gadamer

“ ***Tekst i interpretacja***

Problemy hermeneutyki zostały początkowo rozwinięte w poszczególnych naukach, zwłaszcza w teologii oraz prawie, na końcu zaś także w naukach historycznych. Ale już w niemieckim romantyzmie był głęboko zakorzeniony pogląd, że rozumienie i interpretowanie wchodzi w grę nie tylko przy utrwalonych w piśmie ekspresjach życia, jak to sformułował Dilthey, ale dotyczy ogólnego stosunku ludzi do siebie nawzajem oraz do świata. Zyskuje to wyraz nawet w słowach pochodnych, jak choćby w słowie zrozumienie. W języku niemieckim rozumienie oznacza także: mieć zrozumienie dla czegoś. Zdolność rozumienia jest podstawową dyspozycją człowieka, która realizuje się w jego współżyciu z innymi, a w szczególności dokonuje się na drodze języka oraz rozmowy. Dlatego roszczenie hermeneutyki do uniwersalności pozostaje poza wszelkim wątpieniem.

Źródło: Hans-Georg Gadamer, *Tekst i interpretacja*, [w:] Anna Burzyńska, *Teorie literatury XX wieku. Antologia*, red. M. P. Markowski, tłum. P. Dehnel, Kraków 2006, s. 213.

Koło hermeneutyczne

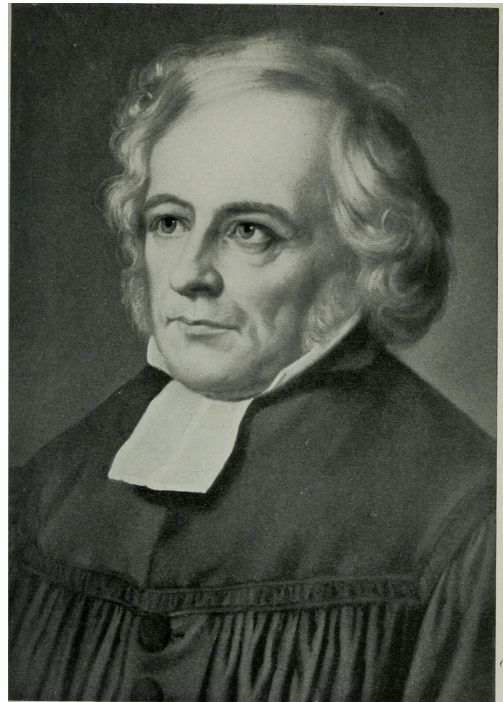
Zrozumienie sensu przedmiotu, który jest częścią pewnej całości (świata), jest niemożliwe bez uprzedniej znajomości tej całości. Lecz nasze rozumienie całości przejawia w rozumieniu jej części. Rozumienie ma więc strukturę kolistą – zawsze zakłada pewne „przedrozumienie” sensu, który próbujemy zrozumieć. W hermeneutyce ten aspekt rozumienia nazywany jest kołem hermeneutycznym.

“ Hans-Georg Gadamer

Tekst i interpretacja

Heidegger z zamiarem krytycznej i polemicznej analizy rozumienia oparł się na wcześniejszej stylistyce,

mówiącej o kole
hermeneutycznym, zachowując
je w jego pozytywności oraz
czyniąc pojęciem w swojej
analityce *Dasein*. Nie można
jednak zapominać, że nie chodzi
tutaj o kłistość jako
metafizyczną metaforę, ale
o strukturę pojęcia logicznego,
które w teorii dowodu
naukowego zajmuje swoją
odrębną pozycję jako nauka
o *circulus vitiosus*. Pojęcie koła
hermeneutycznego wyraża
zatem fakt, że w obszarze
rozumienia nie ma miejsca na
żadne wyprowadzanie czegoś
jednego z czegoś drugiego,
a logiczny błąd kłistości
dowodzenia nie jest żadnym błędem rozumienia, lecz stanowi
właściwy opis jego struktury.



Friedrich Schleiermacher (1768–1834) był teologiem oraz tłumaczem (przełożył na niemiecki większą część dzieł Platona). Uczynił on hermeneutykę uniwersalną (a nie tylko teologiczną) metodą interpretacji tekstów. Sformułował również ideę koła hermeneutycznego – interpretacja polega na rozumieniu części w kontekście całości oraz całości w odniesieniu do poszczególnych części.

Źródło: Flickr, domena publiczna.



Błędne koło (łac. *circulus vitiosus*) to błąd logiczny, polegający na kulistości rozumowania. Przesłankę, na podstawie której wyprowadzono wniosek, stosuje się również do jego uzasadnienia.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Mówienie o kole hermeneutycznym jako czymś różnym od ideału wnioskowania logicznego zapoczątkował w ślad za Schleiermacherem Dilthey.

Jeśli przy tym uwzględni się rzeczywisty dystans, jaki dzieli pojęcie rozumienia od zwyczaju językowego, wówczas mowa o kole hermeneutycznym wskazuje w istocie na strukturę samego bycia-w-świecie, to znaczy na zniesienie podziału na podmiot i przedmiot, leżące u podstaw Heideggerowskiej transcendentnej analityki *Dasein*.

Tak jak ten, kto wie, jak używa się narzędzia, nie czyni go przedmiotem, ale pracuje wraz z nim, tak też rozumienie, w którym *Dasein* rozumie samo siebie w swym byciu oraz w świecie, nie jest żadnym zajmowaniem stanowiska wobec określonych przedmiotów poznania, lecz samym byciem-w-świecie *Dasein*.

Źródło: Hans-Georg Gadamer, *Tekst i interpretacja*, [w:] Anna Burzyńska, *Teorie literatury XX wieku. Antologia*, red. M. P. Markowski, tłum. P. Dehnel, Kraków 2006, s. 214.



Podobnie jak rzemieślnik, który zna się na swoim fachu, człowiek „zna się” na świecie, w którym żyje. Heidegger przeciwstawia się tradycyjnemu przeciwstawieniu podmiotu (człowieka) oraz przedmiotu (poznania). Za pomocą kategorii bycia-w-świecie traktuje rozumienie jako sposób bycia – człowiek rozumie świat, bo jest w nim zadomowiony, współlistnieje w nim z przedmiotami.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czym są przesady?

Przesąd to ważna kategoria wielu koncepcji poznania. Negatywne konotacje, jakie przypisujemy temu słowu w mowie potocznej, wynikają z faktu, że przesady uznawano zazwyczaj za przeszkodę w skutecznym poznawaniu świata. Tymczasem hermeneutyka wykorzystuje tę kategorię, by pokazać, że nasze poznanie jest ciągle i nieuchronnie warunkowane przez język.

Język, którym mówimy, czyli używane przez nas pojęcia, sensy i znaczenia, są niejako warstwą, która przesłania, skrywa rzeczywistość. Lecz gdyby języka nie było, nic w ogóle nie moglibyśmy zrozumieć ani wyrazić. Język zasłania nam świat tylko pozornie. W rzeczywistości, według hermeneutyki, jego obecność sprawia, że możemy rozumieć. Język, który ukierunkowuje więc zawsze nasze poznanie, jest zarazem warunkiem jego możliwości.

Przesady – czy możliwe jest nieuwarunkowane, bezzałożeńowe poznanie?

((Hans-Georg Gadamer

Semantyka i hermeneutyka

Hermeneutyka wkracza bowiem tam tylko, gdzie zakłócony został proces porozumienia

i porozumienia z samym sobą.

[Dwie] potężne formy zakrycia przez mówienie, które refleksja hermeneutyczna powinna wziąć pod uwagę przede wszystkim i które chciałbym teraz

rozważyć, dotyczą tego właśnie zakrycia, określającego cały ludzki stosunek do świata. Jedna

— to milczące korzystanie

z **przesądów**. Podstawowa

struktura naszego języka w ogóle

polega na tym, że **aprioryczne**

pojęcia i aprioryczne

rozumienie, trzymając się ciągle w cieniu, dyrygują tym, co mówimy

tak, że uświadomienie sobie tych przesądów jako takich wymaga

swoistego załamania się sensu, wskazywanego przez intencję naszych słów. Załamanie takie jest na ogół rezultatem nowego doświadczenia.

To ono sprawia, że wstępny pogląd jest już nie do utrzymania.

Podstawowe przesady są jednak potężniejsze; zabezpieczają się przed obaleniem, pretendując do oczywistej pewności, ba — nawet

przedstawiają się w postaci rzekomo wolnej od przesądów i w ten

sposób umacniają swą ważność. Językową postać umacniania



Auguste Comte (1798–1857) jest uznawany za twórcę pozytywizmu, do którego odnosi się tutaj Gadamer. Pozytywizm postulował ograniczenie się w nauce tylko do tych metod poznania, które są bezzałożeńowe i odnoszą się do faktów.

W praktyce, pozytywiści dokonywali przeszczepienia metodologii badań przyrodniczych, na inne — na przykład humanistyczne — dziedziny nauki.

Źródło: Jean-Pierre Dalbéra z Paryża, Francja, *Portret Auguste Comte*, 17.04.2008 r., dostępny w internecie: Wikimedia Commons/www.augustecomte.org, licencja: CC BY 2.0.

przesądów znamy jako uparte powtarzanie, właściwe wszelkiej **dogmatyce**. Znamy ją jednak także z nauki — spotykamy ją choćby tam, gdzie mając na względzie bezzałożeńowe poznanie i **obiektywność** nauki, przenosi się metody jakiejś już sprawdzonej nauki, na przykład fizyki, bez metodycznej modyfikacji na inne obszary, na przykład na poznawanie społeczeństwa. [...]

Tymczasem refleksja hermeneutyczna ma zasięg uniwersalny. [...] Podstawą nauki jest partykularność jej przedmiotu, który został ukonstytuowany jako przedmiot przez obiektywizujące metody samej nauki. Jako nowożytna nauka metodyczna, nauka określona jest przez swą początkową rezygnację — rezygnację ze wszystkiego, co wymyka się metodyce jej własnego postępowania. [...] W ten sposób nauka stwarza pozór totalności poznania, pozór, za którym kryją się społeczne przesady i społeczne interesy. Pomyślmy choćby o roli ekspertów we współczesnym społeczeństwie, o tym, że gospodarka i polityka, wojna i wymiar sprawiedliwości określone są w większym stopniu przez głos ekspertów niż przez gremia polityczne reprezentujące wolę społeczeństwa.

Krytyka hermeneutyczna staje się jednak rzeczywiście produktywna dopiero wówczas, gdy dokonuje autorefleksji; gdy poddaje refleksji także swój własny wysiłek, tzn. swe własne uwarunkowanie i własną zależność. Refleksja hermeneutyczna, która to robi, zbliża się, moim zdaniem, do rzeczywistego ideału poznania — ponieważ uświadamia nam również iluzję samej refleksji. Świadomość krytyczna, która wykrywa wszędzie przesady i zależności, ale samą siebie uznaje za absolutną, tzn. za pozbawioną przesądów i niezależną, tkwi z konieczności w urojeniach. Ona sama motywowana jest bowiem przez to, co krytykuje. Jest zależna w nieredukowalny sposób od tego, co obala. Pretensja do zupełnej wolności od przesądów — czy to w postaci iluzji absolutnego oświecenia, czy jako iluzja empirii wolnej od wszelkich przesądów tradycji metafizycznej, czy jako iluzja przewyciężenia nauki przez krytykę ideologii jest naiwnością.

Przedmiot hermeneutyki

((Hans-Georg Gadamer

Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja

W każdym razie świadomość oświecona hermeneutycznie, poddając refleksji samą siebie, daje — moim zdaniem — świadectwo wyższej prawdy. Prawdą świadomości hermeneutycznej jest mianowicie prawda przekładu. Wyższość tej prawdy polega na tym, że daje ona możliwość przyswojenia czegoś obcego; prawdziwy przekład nie dokonuje bowiem tylko krytycznej destrukcji ani nie odtwarza czegoś bezkrytycznie, lecz interpretuje posługując się własnymi pojęciami w swym własnym horyzoncie, wykazując na nowo znaczenie tego, co tłumaczy. Dzięki przekładowi, który konfrontuje prawdę czegoś obcego z własną prawdą, to co obce i to co swojskie zbiegają się w nową postać. Taka forma hermeneutycznej praktyki refleksyjnej znosi w pewnym sensie to, co dane w językowej postaci, wyjmując je z jego własnej językowej struktury świata. Jednakże to ono samo, to, co dane — a nie tylko nasz pogląd o nim — zostaje włączone w nową językową wykładnię świata.

W tym procesie ciągłego, choć skończonego ruchu myśli, w procesie, w którym jest miejsce także dla czegoś obcego, innego, wychodzi na jaw potęga rozumu. Wie on, że poznanie ludzkie jest ograniczone i pozostaje ograniczone nawet wtedy, gdy uświadamia sobie własne granice. Tak więc refleksja hermeneutyczna uprawia samokrytykę swej myślącej świadomości, przekładając wszystkie swoje abstrakcje, także poznanie naukowe, z powrotem na całość ludzkiego doświadczenia świata.



Według Gadamera językowe rozumienie świata poprzedza wszelkie poznanie. Mówiąc o świecie, mówimy w rzeczywistości o pewnej uwarunkowanej przez język wykładni – czyli interpretacji – rzeczywistości. Wkraczamy w świat mając już w głowie jego obraz. Ten językowy, kulturowy obraz świata kształtuje sposób, w jaki go postrzegamy.

Źródło: Flickr, licencja: CC BY-SA 2.0.

Słownik

aprioryczny

(łac. *a priori* – z góry, uprzedzając fakty) odnosi się do tego, co poprzedza i warunkuje poznanie; w tym kontekście oznacza, że rozumienie zawsze uwarunkowane jest przedrozumieniem

Dasein

(z niem. „tubycie”) termin ontologiczny, którym Martin Heidegger określał egzystującą w świecie jednostkę; sposobem istnienia *Dasein* jest rozumienie siebie samego oraz świata, w którym żyje, a także troska – zainteresowanie światem, który je otacza; własnością rozumienia *Dasein* jest również to, że bycie jest dla niego czymś problematycznym – z tego powodu egzystencja polega na nieustannym, ponawianym zadawaniu pytań o sens bycia

dogmatyzm

(gr. *dogma* – przekonanie, zdanie, pogląd) określenie używane przez sceptyków starożytnych w odniesieniu do wszystkich tych stanowisk poznawczych, które zakładają, że możliwe jest zdobycie wiedzy pewnej; od czasów Immanuela Kanta utrwaliło się

znaczenie dogmatyzmu jako poznania, które nie dokonuje refleksji nad samym sobą – czyli nad warunkami własnej możliwości

hermeneutyka

(gr. *hermeneutike techne* – sztuka objaśniania) w starożytności: sztuka objaśniania; jako dyscyplina teologii – metoda objaśniania świętych tekstów; w filologii metoda interpretacji tekstów starożytnych; w filozofii – metoda nauk rozumiejących (u Wilhelma Diltheya); w XX w. hermeneutyka stała się nurtem filozoficznym (M. Heidegger, H. Gadamer), który analizował rozumienie jako specyficzny sposób bycia człowieka

empiryzm metodologiczny

(gr. *empeiros* – doświadczony) pogląd, zgodnie z którym poznanie prawdziwe musi być oparte na poprzedzającym je doświadczeniu zmysłowym

język

(niem. *Sprache*) w hermeneutyce Heideggera i Gadamera jest warunkiem oraz fundamentem ludzkiej egzystencji – język wyprzedza ją i ogarnia; istnienie w języku jest warunkiem zrozumiałości świata.

obiektywizm

(łac. *obiectivus* – odnoszący się do przedmiotu) stanowisko w teorii poznania, głoszące możliwość intersubiektywnego i adekwatnego poznania rzeczywistości zewnętrznej wobec poznającego podmiotu

przesąd

głęboko zakorzenione przeświadczenia, którymi kieruje się podmiot w procesie poznania; w hermeneutyce przesady uznaje się za warunek rozumienia

rozmowa

według Hansa-Georga Gadamera, modelem rozumienia jest rozmowa, przybierająca postać dialogu prowadzonego przez Ja i Ty

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z dwoma modelami poznawania rzeczywistości, które zostały przedstawione na schemacie. Wskaż pięć istotnych różnic między pozytywistycznym i hermeneutycznym modelem poznania, a następnie uporządkuj je, zaczynając od tej, która jest twoim zdaniem najważniejsza.

Polecenie 2

Porównaj pozytywistyczną i hermeneutyczną koncepcję rozumienia, wskazując silne i słabe strony każdej z nich, możliwości, jakie stwarzają, oraz zagrożenia, które ze sobą niosą. Rozważ zwłaszcza następujące pytania:

- Czy możliwe jest poznanie obiektywne?
- Czy istnieją granice poznania? Co je wyznacza?
- Czy możemy osiągnąć wiedzę pewną i ostateczną?
- Jaką rolę w poznaniu odgrywa język?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:   

Ćwiczenie 1



Do jakich dziedzin filozoficznych można zaliczyć hermeneutyczną kategorię rozumienia?

☐ estetyki

☐ epistemologii

☐ ontologii

☐ etyki

Tekst A

((Hans-Georg Gadamer

Tekst i interpretacja

Problemy hermeneutyki zostały początkowo rozwinięte w poszczególnych naukach, zwłaszcza w teologii oraz prawie, na końcu zaś także w naukach historycznych. Ale już w niemieckim romantyzmie był głęboko zakorzeniony pogląd, że rozumienie i interpretowanie wchodzi w grę nie tylko przy utrwalonych w piśmie ekspresjach życia, jak to sformułował Dilthey, ale dotyczy ogólnego stosunku ludzi do siebie nawzajem oraz do świata. Zyskuje to wyraz nawet w słowach pochodnych, jak choćby w słowie zrozumienie. W języku niemieckim rozumienie oznacza także: mieć zrozumienie dla czegoś. Zdolność rozumienia jest podstawową dyspozycją człowieka, która realizuje się w jego współżyciu z innymi, a w szczególności dokonuje się na drodze języka oraz rozmowy.

Dlatego roszczenie hermeneutyki do uniwersalności pozostaje poza wszelkim wątpieniem.

Źródło: Hans-Georg Gadamer, *Tekst i interpretacja*, [w:] *Teorie literatury XX wieku. Antologia*, red. A. Burzyńska, M. P. Markowski, tłum. P. Dehnel, Kraków 2006, s. 213.

Ćwiczenie 2



Na podstawie tekstu A wskaż jedną odpowiedź, która twoim zdaniem najlepiej wyraża, co – zdaniem przedstawicieli hermeneutyki – podlega rozumieniu i może być interpretowane.

☐ utrwalone w piśmie ekspresje życia

☐ przeżycia duchowe

☐ całość ludzkiego doświadczenia: stosunek do samego siebie, świata oraz innych ludzi

☐ teksty

Ćwiczenie 3



Który filozof sformułował ideę koła hermeneutycznego w odniesieniu do interpretacji tekstu?

☐ Wilhelm Dilthey

☐ Friedrich Schleiermacher

☐ Martin Heidegger

☐ Hans-Georg Gadamer

Ćwiczenie 4





Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Hermeneutyka głosi, że poznanie powinno być pozbawione założeń.	☐	☐
Przesady są według hermeneutyki przeszkodą w poznaniu.	☐	☐
Koło hermeneutyczne zakłada, że rozumienie części przedmiotu jest niemożliwe bez rozumienia całości.	☐	☐
Hermeneutyka głosi, że nauki przyrodnicze dostarczają modelu poznania naukowego.	☐	☐

Tekst B

Hans-Georg Gadamer

Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja

Krytyka hermeneutyczna staje się jednak rzeczywiście produktywna dopiero wówczas, gdy dokonuje autorefleksji; gdy poddaje refleksji także swój własny wysiłek, tzn. swe własne uwarunkowanie i własną zależność. Refleksja hermeneutyczna, która to robi, zbliża się, moim zdaniem, do rzeczywistego ideału poznania – ponieważ uświadamia nam również iluzję samej refleksji. Świadomość krytyczna, która wykrywa wszędzie przesady i zależności, ale samą siebie uznaje za absolutną, tzn. za pozbawioną przesądów i niezależną, tkwi z konieczności w urojeniach. Ona sama motywowana jest bowiem przez to, co krytykuje. Jest zależna w nieredukowalny sposób od tego, co obala. Pretensja do zupełnej wolności od przesądów – czy to

w postaci iluzji absolutnego oświecenia, czy jako iluzja empirii wolnej od wszelkich przesądów tradycji metafizycznej, czy jako iluzja przewyciężenia nauki przez krytykę ideologii jest naiwnością.

Źródło: Hans-Georg Gadamer, *Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja*, „Teksty: teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1977, nr 4/34, s. 182–183.

Ćwiczenie 6



Żółtym kolorem zaznacz w tekście B fragment, w którym Gadamer referuje pogląd, z którym się nie zgadza.

 zolty

Krytyka hermeneutyczna staje się jednak rzeczywiście produktywna dopiero wówczas, gdy dokonuje autorefleksji; gdy poddaje refleksji także swój własny wysiłek, tzn. swe własne uwarunkowanie i własną zależność. Refleksja hermeneutyczna, która to robi, zbliża się, moim zdaniem, do rzeczywistego ideału poznania — ponieważ uświadamia nam również iluzję samej refleksji. Świadomość krytyczna, która wykrywa wszędzie przesady i zależności, ale samą siebie uznaje za absolutną, tzn. za pozbawioną przesądów i niezależną, tkwi z konieczności w urojeniach. Ona sama motywowana jest bowiem przez to, co krytykuje. Jest zależna w nieredukowalny sposób od tego, co obala. Pretensja do zupełnej wolności od przesądów — czy to w postaci iluzji absolutnego oświecenia, czy jako iluzja empirii wolnej od wszelkich przesądów tradycji metafizycznej, czy jako iluzja przewyciężenia nauki przez krytykę ideologii jest naiwnością.

Ćwiczenie 7



Wyraź własnymi słowami ten pogląd na poznanie.

Ćwiczenie 8



Jakiego kontrargumentu używa Gadamer w swojej polemice z opisanym w poprzednim ćwiczeniu stanowiskiem. Zapisz go, a następnie, odwołując się do poglądów Gadamera, odpowiedz, czy możliwe jest poznanie pozbawione założeń.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Rozpoznawanie i analizowanie podstawowych problemów i zagadnień hermeneutyki na wybranych przykładach

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- przeanalizuje fragmenty tekstów Hansa-Georga Gadamera – czołowego przedstawiciela współczesnej hermeneutyki;
- zrekonstruuje na podstawie tekstów źródłowych znaczenie podstawowych kategorii hermeneutycznych: rozumienia, koła hermeneutycznego oraz przesądów;
- wskaże podstawowe problemy hermeneutyki w tekstach źródłowych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- praca z multimedium.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Czym była hermeneutka w starożytności, a czym jest obecnie?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki. Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną porządkującą ten etap pracy.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Schemat”, a następnie czyta polecenie *Zapoznaj się z dwoma modelami poznawania rzeczywistości, które zostały przedstawione na schemacie. Wskaż pięć istotnych różnic między pozytywistycznym i hermeneutycznym modelem poznania, a następnie uporządkuj je, zaczynając od tej, która jest twoim zdaniem najważniejsza.* Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali

uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając uczniom informacji zwrotnej.

3. Uczniowie dzielą się na grupy. Następnie wspólnie wykonują polecenie nr 2: *Porównaj pozytywistyczną i hermeneutyczną koncepcję rozumienia, wskazując silne i słabe strony każdej z nich, możliwości, jakie stwarzają, oraz zagrożenia, które ze sobą niosą.*

Rozważ zwłaszcza następujące pytania:

- *Czy możliwe jest poznanie obiektywne?*
- *Czy istnieją granice poznania? Co je wyznacza?*
- *Czy możemy osiągnąć wiedzę pewną i ostateczną?*
- *Jaką rolę w poznaniu odgrywa język?*

Po wykonaniu zadania zespoły prezentują wyniki pracy na forum klasy.

4. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 1-4. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.
5. Ostatnią partię ćwiczeń (nr 6 i 7) uczniowie wykonują wspólnie i omawiają je razem z nauczycielem.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- *Słownik-przewodnik filozoficzny. Osoby, problemy, terminy*, oprac. zbiorowe, Lublin 2012.
- Przyłębski A., *Hermeneutyka od sztuki interpretacji do teorii i filozofii rozumienia*, Poznań 2019.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Schemat” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.